

Múzeum-Egyleti Értesítő.

I. Szakosztályi ülések.

Szakosztályunk nov. 21. d. u. 4 és 5 ó. választmányi és havi ülést tartott Szamosi János elnöklete alatt.

A vál. ülésen elnök a pénzügyekről tett jelentést s titkár a beérkezett értekezéseket mutatta be.

A havi ülésen 1. dr. Gál Kelemen Az aesthetika megalapítójáról (Baumgarten Sándorról) írt értekezését olvasta fel. 2. Tóglás Gábor „A székely-udvarhelyi római castrum és annak katonai fürdője“ cz. értekezését mutatta be a titkár. Mindkettő az Erd. Múzeumban fog megjelenni. 3. Új tagokul felvették: Schichmann Endre, dr. Erdélyi Károly, Kozár Ferencz, Wagner Antal, Baksay József, dr. Móczár József r. k. főgymn. tanárok (aj. dr. Hám Sándor főgymn. igazgató), Polgári Károly ref. lelkész Sajó-Szt.-Andráson, Rávasz Árpád tanár Sz.-Udvarhelyt (aj. elnök); Gombos Ferencz Albin, Kelemen Lajos, Seprődi János, Szukup János, Ranezay József tanárjelöltek (aj. titkár).

II. Erdélyi Múz. millenniumi közgyűlés.

Az Erd. Múzeum-egylet ez évi közgyűlését millenniumi emlék-ünnepvel kötötte össze decz. 2-án. A millenniumi ünnepet d. e. 11 órakor tartotta a Városháza nagytermében díszes közönség jelenlétében. Gróf Esterházy Kálmán elnök nyitotta meg a gyűlést a következő beszéddel:

Tisztelt ünnepi Közgyűlés! Habár a nemzet ezeréves fennállásának ünnepelésében az Erdélyi Múzeum-egylet közgyűlése talán az utolsó, de azért abban nem az utolsó helyet foglalja el; hiszen a Múzeum-egylet eredete, törekvései, kitűzött céljai, fejlődése szoros összefüggésben vannak a nemzet művelődésének utolsó félszázados történelmével az erdélyi részekben; alapításánál az elszánt áldozatkész hazafiság állott őrt, de arra már jóval a kezdeményezése előtt azon erős meggyőződés készítette és érlelte az eszmét, hogy Európa polgárisodott nemzetei között a magyar csak úgy foglalhat helyet és lehet vezér hazájában, ha művelt, műveltség nem lehetvén tudás nélkül, a tudás pedig az erő, mely fentart és előbbre visz. A nemzet létéért való véres küzdelmek és harczi riadalmak mellett is művelődésére mindig gondot fordított, másképp nem juthatott volna oda, hogy oly eszméket tápláljon és azok által vezéreltesse magát, melyeknek kivitelével a nemzeti művelődés alapjait rakta le, a humanismus classicitása, melylyel a nemzet már bírt, tette lehetővé azt. Hogy mennyi gond és fáradság, milyen kitartás és észszerű eljárás kívántatott az idők mostoha volta mellett ahoz, hogy valamennyire a várakozásnak megfelelő alkotás jöjjön létre, ezt a Múzeum-egylet múltja is bizonyítja; a jövőnek épített és folytonos munkássága is oda irányul; az egylet természetének mivolta az, hogy feladata bevégezve nem lehet; élő szervezet, mely fenállását, megújodását céltudatos munkájával eszközi ezzel szolgálván közvetve és közvet-

lenül a nemzet művelődését, azért annak ezeréves fenállásának ünneplésében nem az utolsó helyet foglalja el.

A közönséget, mely megjelenésével ünnepi közgyűlésünket megtisztelte, üdvözölve, a közgyűlést megnyitom.

Azután dr. *Finály* Henrik főtitkár tartott felolvasást a Múzeum-egylet múltjáról és hivatásáról, melyet jövő fűzetünkben közlünk.

A közgyűlés hivatalos része d. n. 4 órakor ugyanott ment végbe gr. *Esterházy* Kálmán elnöklete alatt, melyen dr. *Finály* Henrik a következő titkári jelentést olvasta föl:

Tisztelt Közgyűlés! Ma az 1896. év december 2-ikát számláljuk és csak ma jutunk hozzá, hogy az 1895. évi működésünkről számot adjunk.

Miért kellett nekünk ez évi rendes közgyűlésünk megtartását csaknem az év végéig halasztanunk, annak sok és sokféle oka van. Főoka mégis az, hogy ez áldott jubiláris év folytában az országos nagyszerű ünnepek oly sűrű sorban követték egymást, hogy oly szerény módú és körű testületnek, a milyen múzeum-egyletünk, folyton hátrálnia kellett, ha nem akarta magára venni a szerénytelen toladódás szemrehányását; de meg embereink is oly sokfelé voltak igénybe véve, hogy néha még választmányi ülést se birtunk összehívni; hogy lehetett volna ily körülmények közt egy közgyűlés összehívását kockáztatni?

Ma valahára össze tudtunk gyűlni, a mikor már csaknem kifogytunk az esztendőből, azért célszerűnek látszik minden hosszas bevezetés nélkül egyenesen a számadáshoz fogni.

Az 1895. év folytában az igazgató-választmány mindössze nyolcz ülést tartott, a melyekben a felvett jegyzőkönyvek tanúsága szerint 98 határozatot hozott; a levéltár irománylajstromába beiktatott ügydarabok száma 84-re megy, a melyek aztán a tárgymutatóba is be vannak vezetve.

Az ügydarabok és határozatok túlnyomó többsége a dolog természeténél fogva ügykezelési intézkedésekre vonatkozik és mint annak rendje szerint végleg elintézett ügyek már ma nem birnak aktuális érdekléssel, annál kevésbbé, mivel elvi jelentőségű kérdések nem forogtak szőnyegen, hanem csak a közgyűlési határozatok és alapszabályok útasításaiban előre megállapított teendők végrehajtása. Mégis van egy pár határozat, a melyet külön meg kell említeni.

Az egyik a június 5-iki V-ik ülésben a jegyzőkönyv 55-ik száma alatt hozott határozat, a melyet a természeti táruk óreinek egy beadványa idézett elé, és a mely a természettudományi gyűjtemények óreit felhatalmazza, hogy az évi költségvetésben számukra előirányzott általánösszegeket utólagos elszámolás kötelezettsége mellett évnegyedi részletekben előre vehessék fel a pénztárból; ez összegek rendszeresen mindig a legközelebbi évi közgyűlésen elszámolandók ugyan, de az esetleg el nem fogyott részeket átvihetik a jövő évre és csak minden két év múltán tartoznak a netaláni maradékokat az egyleti pénztárba beszolgáltatni.

A másik a szakosztályok kívánatára az alapszabály módosítására vonatkozó indítványa az igazgató-választmánynak, a mely a ma kiosztott tárgy-

sorozaton ki van nyomtatva, és a mely felett határozni a mai közgyűlésnek lesz egyik teendője.

Az állammal, illetőleg a helyi Ferencz-József tud. egyetemmel újlag megkötött és tetemesen módosított szerződés miniszteri megerősítése már a június 5-iki ülésben be volt jelenthető, de az erre vonatkozó május 17-ikén 22,235. szám alatt kelt miniszteri leirat a szerződés 2-ik pontjának érvénybe lépését függőben tartotta. Azóta egy megtörtént miniszteri intézkedés mutatja ugyan, hogy már ez a pont érvénybe lépett, de hivatalos értesítést erről az egylet mai napig nem kapott.

Igen sokat foglalkozott az igazgató-választmány az ezredévi kiállítás előkészületeivel, valóságos intézkedés ez ügyben azonban csak a folyó 1896. évben történt.

A választmány működéséről szóló jelentés ezzel be volna végezve, de hátra van még egy pár eseménye az 1895. évnél, a melynek bekövetkezésére a választmány semmi tekintetben se folyt bé, de a melyek azért mégis igen nevezetes mozzanatai az egylet 1895-iki történelmének. Ez évben ugyanis eltávozott körünkből dr. Koch Antal, föld- és ásványtani gyűjteményünk őre és dr. Genersich Antal, mind a ketten ügybuzgó tagjai igazgató-választmányunknak. Elhúzta őket tőlünk az országos központ hatalmas vonzó ereje. Ok ugyan, bárhol lesznek is, mindig ékességei lesznek annak a helynek, a melyet elfoglalnak; de miránk nézve eltávozásuk érzékeny veszteség, ha szinte nem kételkedhetünk is, hogy az illetékes körök gondoskodni fognak megürült helyeik méltó utódokkal való betöltéséről.

Egy más érzékeny veszteség érte egyletünket Cseh Lajos tagtársunk elhunytával. Egyike volt ő az egyletnek és a választmánynak legrégebb, legbuzgóbb és legrokonszenvesebb tagjainak, a ki évek hosszú során át tanácsos és tettel fáradhatatlanul működött egyletünk érdekében. Legyen áldott emléke, a melyet szeretettel és kegyelettel fogunk fentartani az utókor számára.

Méltóztassék e jelentést és a sorban utána következőket szíves tudomásul venni és azután meghozni bölcs határozataikat a jövőre nézve.

A gyűjteményekről szóló jelentések során dr. *Ferenczi* Zoltán könyvtárigazgató a könyvtár állásáról a következő jelentést olvasta fel:

Tisztel. Közgyűlés! Az Erdélyi Múzeum-Egylet könyvtárának 1895. évi működéséről a következőkben van szerencsém beszámolni:

I. Az 1895. évben a könyvtár gyarapodott vétel útján 249, ajándékban 515, köteles példányban 491 kötettel és füzettel. Összes gyarapodás e szerint 1253 kötet és füzet. Könyveket adományoztak: Böhm Mihály, Berlini akadémia, M. T. Akadémia, Palacky, A budap. nemzeti múz. növénytani osztálya, dr. Gyalui Farkas, A Katonakör, Ferenczi Zoltán, Flatt Károly, Réső Emil, A bécsi eszáz. t. akadémia, A pozsonyi takarékpénztár, Esztergomi érseki hivatal, Velics László, Tóth Imre, Janet Charles, dr. Schneller István, Weisberger Ödön, Földmiveltésügyi minisztérium, Képviselőház, Reizner János, Nyíri Elek, dr. Szamosi János, dr. Márki Sándor, Hory Béla, Széchy-Lorenz Josephine úrnő,

dr. Abt Antal, Veres Endre, br. Bánffy Dánielné öceje, Kiss Bálint, Kaliáni Ádám, Belügyminiszterium, Budapest főváros tanácsa, dr. Finály Henrik, Kovács Pál, dr. Schulek Vilmos. Az ajándékok közül, mint nagyobbak, kiemelendők az özv. br. Bánffy Dánielné öcejéé, ki mint már megelőző évi jelentésben szerencsém volt kiemelni, a *Vasárnapi Újság* egy teljes pompás gyűjteményét s 1852-től egy teljes szinlapgyűjteményt adományozott, az 1895. évben adományozni méltóztatott az *Über Land und Meer* 45 kötetét, a *Vasárnapi Újság* 1890—1894. évfolyamát, a *Magyar Geniusz* I. évfolyamát és egy csomó *Fővárosi Lapok*-at, melyekből saját hiányos példányunkat pótoljuk ki; továbbá a Kaliáni Ádám úrét, ki 37 művet 37 kötetben, számos képet és czimerrajzot, dr. Finály Henrik úrét, ki 7 művet 23 kötetben s a dr. Márki Sándor úrét, ki 5 művet 11 kötetben adományozott. Az adományok legnagyobb részét egyébként az itt föl nem sorolt eserepéldányok teszik, melyek szépen kárpótolják egyletünket egyebek mellett a kiadványaira tett költségekért, kivált az orvos-természettudományi szakosztály részéről. A vétel útján szerzett könyvekre kiadatott 1020 frt 68 kr., könyvkötetésre 420 frt, vegyesekre s részben szintén könyvekre 187 frt 70 kr., összesen tehát 2428 frt 38 kr.

A könyvtári munkálatok közül kiemelendők a következők: A szakkatalogus teljesen elkészülvén, ennek folytatólagos kiegészítése az új könyvekről állandóan megtörtént s így állandó teljes szakezímptár áll a tudományal foglalkozó közönség rendelkezésére. E tekintetben hátralék semmi sincsen. Továbbá ismeretes, hogy 1895 év október—november havában az egyetemi könyvtárral együtt az erdélyi múz.-egyl. könyvtára is a kijelölt új helyiségbe költözött át az új egyetemi épület színház-utcai szárnyának I. emeletére. A költöztetés összesen 6 hetet vett igénybe, melynek költségeit a nm. vallás- és közokt.-ügyi miniszterium fedezte. Azonban egyletünk egyrésztől Gazelli Árpád egyet. apidíjas úr, másrésztől Borbély Márton s László József szolgák buzgalmát e nagy munka körül jutalmazni kívánván, 20—20 frttal járult a nm. vallás- és közokt.-ügyi miniszter úr által kiutalt jutalomhoz. Meg kell említenem, hogy e helyiségben könyvtárunk, noha szintén csak ideiglenesen, az előbbinél jóval kellemesebb, száraz és egészséges helyiséghez jutott; azonban jóval szűkebb az előzőnél, úgy hogy a legközelebbi jövőben már szükséges lesz a helyiségek szaporítása, különösen azért, mert könyvtárunk évről-évre nagyobb gyarapodását örvendetes tény gyanánt kell kiemelnem. Ezzel kapcsolatban örvendetes tényként kell jeleznem azt is, hogy egy modern berendezésű, egészen önálló könyvtáráépület emelése elhatározott tény a nm. vallás- és közoktatásügyi miniszteriumban s e célra egyetemünk t. Tanácsa közbenjárására Kolozsvár város nemes közönsége ingyen telket ajánlott fel a Bel- és Kül-Torda-utczák szegletén 1050 m² m. terjedelemben. Ezzel kapcsolatban áll más részről az a terv, hogy a jelenlegi színházi telket vegye meg a vallás- és közokt.-ügyi miniszterium s oda, mint szomszédos telekre épüljön a könyvtár, minthogy a telek is nagyobb, majdnem kétakkora s így a jövő terjeszkedés inkább lehető. E terv is mindenesetre komoly figyelemre és tanulmányra való; azonban egy modern berendezésű könyvtárt csak akkor lehet ráépíteni, ha a

rajta álló jelenlegi összes épületek lerontatnak s ez csakugyan a *conditio sine qua non*. Előre haladt a kéziratár fokozatos rendezése is s ebből foly az, hogy ennek ujonnan rendezett részéből már is becses adalékokat bocsáthattunk a történelemmel foglalkozók rendelkezésére; azonban a haladás csak lassú lehet, mert munkaerőnk kevés és igénybe vett el nem halasztható tennivalókra, melyek szintén évről-évre szaporodnak, személyzetünk pedig csak a régi.

II. Könyvtárunk használatáról a következőkben adhatok számot: az egyetemi könyvtárral közös olvasótermünkben az 1895—96. iskolai évben 10 hó alatt megfordult 5988 olvasó, kikből 1 hóra esik 750, egy napra 26. Az olvasók száma legnagyobb volt márczius hóban, átlag 20—58 között s legkisebb 1896 szept. havában, midőn 2—16 között váltakozott. Indexet könyvkivételre letettek 522 darabot, helyi használatra kiadatot 1812 mű, házi használatra 1107 mű. Általában a könyvtár használatában úgy az egyetemi, mint egyetünk könyvtáránál örvendetes a gyarapodás, a mit annak lehet és kell tulajdonítanunk, hogy először a helyiség jobb, kellemesebb; másodsor, hogy egyetemünk hallgatóságának létszáma gyarapodik évről-évre s így e tekintben folytonos és állandó növekedés lesz tapasztalható előreláthatólag. Könyvtárunk személyzetében 1895-ben változás nem történt. Kérem a t. közgyűlést, hogy jelentésemet tudásúl venni méltóztassék.

A régiségtárról dr. *Finály* Henrik tett jelentést a következőkben:

Tisztelt Közgyűlés! Érem- és régiségtárunk állapotáról az 1895 évben alig van valami nevezéses jelenteni valóm. Ajándékot ebben az évben éppen nem kaptunk, vásárlás útján csakis egy római császári arany pénz és két drb ezüst tárgyat bírtam megszerezni.

Nagyobb szabású szerzemény csakis a Szathmáry-féle ház lebontásából kikerült XVI. százbeli kőfaragványok sorozata, a mely három darab ablakkeretből, egy pár kőajtófélből, egynehány polczkőből és apróbb darabból áll. Ezek a faragványok igen érdekes emlékei a kolozsvári polgárházak XVI. százbeli építészeti ízlésének, de a jelenleg rendelkezésünkre álló helyiség szűk volta miatt csak éppen halomra rakva bírtam a folyosón elhelyeztetni. A bontás közben egy pár szemöldökköl el is tört, illetőleg régi törés következtében ketté vált, de hja nincsen és igen könnyű lesz, ha majd régiségtárunk végleges elhelyezése kerül sorra, ezeket a kőtöredékeket úgy összeilleszteni, hogy a törés alig fog látszani.

A város területén a csatornázás czeljából végrehajtott földmunkák alkalmával meglehetősen számmal kerültek napfényre római régiségek hol ép példányai, hol érdekes töredékei. E régiségek tulajdonjogát a város tartotta fenn magának. És igyekeztem ugyan mindannyiszor a hely színére sietni, mihelyt valamely leletről értesültem, fel is jegyeztam magamnak az egyes leletek tárgyait és lelőhelyeit, de a tárgyak átengedését nem tudtam kieszközölni. Azt mondták, hogy létesítendő városi múzeum számára tartják fenn. Megvannak-e még és hol vannak, nem tudom, de alig ha nem sikkadt el egy tetemes része.

A mi régiségtárunk jelenleg üres. Egyenes felszólításra számos tárgyat küldöttünk fel az ezredéves kiállításra és noha külön tért a múzeumunk kijel-

lítmányai számára nem foglaltunk el, tárgyaink száma és minősége tekintetében a kiállítók első sorában állottunk, meg is nyertük a kiállítói nagy érmet; de a kiállítványainkat még csak most csomagolják Budapesten.

Mi lesz jövőre, hányszor leszünk kénytelenek a gyűjteményt költöztetni, a míg végleges helyére jut, azt bajos megmondani. De már azt bizonyosan tudom, hogy ha az új helyiség elég világos és tágas lesz arra, hogy a gyűjteményt kényelmesen és tetszetősen felállíthassuk, régiségtárunk igen előkelő helyet fog elfoglalni a hazai hasonló gyűjtemények közt és sokkal jelentősebb lesz, mint a milyen vidéki múzeum lenni szokott.

A többi, a másik szakosztályhoz tartozó gyűjteményekről és a szakosztályok működéséről szóló jelentések után dr. *Békésy* Károly pénztárnok tett jelentést s négy megüresedett vál. tagsági hely töltetett be dr. *Esterházy* János gr., *Szabó* Dénes, dr. *Szamosi* János és *Koch* Ferencz által.

III. Szakosztályi felolvasó ülés.

Szakosztályunk decz. hó 13-án (vasárnap) d. e. 11 ó. diszes és nagyszámú közönség előtt népszerű *felolvasó ülést* tartott a Városháza nagytermében, melyen *Szamosi* János elnöki megnyitója után 1. *Butyka* Dezső: „*Örményország*“ cz. értekezését mutatta be dr. *Márki* Sándor alelnök; 2. *Finnály* Henrik egy XV. sz. kolozsvári pecsé nyomót mutatott be; 3. *Moldován* Gergely „*A hunyadmegyei oláhok közt*“ tett észleleteit ismertette; 4. *Szádeczky* Lajos a „*Báthory-ház*“ legendájának keletkezését fejtette meg. Az Erd. Múzeumban fognak megjelenni.